

## The Public Servant 'लोकसेवक' या संज्ञेमुळे तुम्हाला काय समजते? लोकसेवकाच्या अपेक्षित भूमिकेवर विचार करा.

लोकसेवक सामान्यतः अशी व्यक्ती असते जी नियुक्ती किंवा निवडणुक प्रक्रियेद्वारे प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्षपणे सरकारच्या वतीने नोकरी करते. लोकसेवक आपल्या वैयक्तिक हितसंबंधांपेक्षा जनतेच्या भल्याला महत्त्व देतो. करदाते आणि सार्वजनिक निधी अंशतः किंवा पूर्णपणे त्यांच्या वेतनासाठी निधी देतात, म्हणूनच ते जनतेचे सेवक म्हणून ओळखले जातात. सरकारी नोकरांची कर्तव्ये आणि जबाबदाऱ्यांइतकीच विविधता आहे.

असे अनेक घटक आहेत जे लोकसेवक अधिक मानवीय आणि नैतिक प्रशासन रचना प्रत्यक्षात आणण्यासाठी आत्मसात करू शकतात. यापैकी काही खालील प्रमाणे आहेत:

- प्रस्तावनेत नमूद केलेल्या आपल्या घटनात्मक आदर्शांचे संरक्षण आणि संवर्धन करणे, कायद्याचे राज्य टिकवून ठेवणे, प्रशासकीय न्याय देणे आणि प्रशासकीय सुविधा सुनिश्चित करणे हे लोकसेवकांचे कर्तव्य आहे.
- समाजाचा एक उच्चभू वर्ग म्हणून लोकसेवकांची विविध मुद्द्यांवर लोकमत आणि धारणा कळविण्यात आणि तयार करण्यात ही महत्त्वाची भूमिका असते.
- देशातील अंतिम घटकाच्या परिस्थितीत स्वतःला झोकून देईल आणि विशिष्ट धोरण आणि कार्यक्रमाचा त्यांच्यावर किंवा तिच्यावर कसा परिणाम होईल हे पाहणे, एखाद्या कृतीची चांगली आहे वा नाही, काही शंका असेल तर लोकसेवकाने ही गोष्ट ठामपणे तपासून पाहिली पाहिजे.
- ती/तो देखील 'कार्यक्षम' असला पाहिजे कारण प्रशासक सत्ता आणि अधिकाराची पदे व्यापतात, धोरणांचे कार्यक्रमामध्ये रूपांतर करणे, जमिनीवर योजना राबविणे ही त्यांची जबाबदारी आहे.
- त्यांच्या विचारांमध्ये आणि कृती ह्या चपळ असणे आवश्यक आहे.
  - उदा. त्यांना नवीनतम माहिती आणि तंत्रज्ञानात प्रवेश करण्यास आणि सेवा वितरण सुधारण्यासाठी त्यांचा वापर करण्यास सक्षम असले पाहिजे.
- सरदार पटेल यांनी ही निरीक्षणे केली आहेत त्याप्रमाणे ते निःपक्षपाती आणि अभ्रष्ट असले पाहिजेत आणि राज्यघटनेने बंधनकारक केलेल्या सर्वसमावेशक राष्ट्रीय विकासासाठी काम केले पाहिजे.
- त्यांनी सन्माननीय पद्धतीने वागले पाहिजे आणि धीराने ऐकण्याची आणि संतुलित दृष्टिकोन बाळगण्याची क्षमता असणे आवश्यक आहे. त्यांनी अहंकार आणि हुकूमशाही टाळली पाहिजे आणि शांत वर्तनासह अगदी असभ्य मुद्दे आणि चिडचिडेपणा देखील संपर्क साधण्यास सक्षम असले पाहिजे.

कौटिल्यायांनी आपल्या अर्थशास्त्रात सामान्य नागरिकांच्या महत्त्वावर भर दिला: "लोकच राज्य बनवतात; एखाद्या वांझ गायीप्रमाणे लोक नसलेल्या राज्याला काहीच अर्थ नाही." अशा प्रकारे प्रशासनाचे यश देशातील लाखो लोककल्याणासाठी लोकसेवक ज्या सहभागाने, वचनबद्धतेने, समर्पणाने आणि बलिदानाने प्रयत्न करतात त्यावर अवलंबून आहे.